

KKTC'den Rum kesimine

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yetkili yetkisiz kime sorsanız adanın en büyük eski eser kaçakçısı, Rum kesiminin Eski Eserler Müdürü Dr. Vassos Karaghiorgis. Doktor Karaghiorgis bunu yalanlamıyor: "Kıbrıs'tan değil, Türkiye'den kaçırılan eserleri de alıyoruz."

Rum yönetimi, kilise ve ören yerlerini denetlemek için KKTC topraklarına bazı kişileri gizlice gönderiyor. Aynı Rum yönetimi, bu kişilere bazı eserleri de getirtiyor.

ÖZGEN ACAR

LEFKOŞA — Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti eski eserler yetkilileri, "Kıbrıs'ın bir numaralı antika kaçakçısının Rum yönetiminin eski eser sorumlusu Dr. Vassos Karaghiorgis olduğunu ve KKTC'deki es-

ki eser kaçakçılığını biz-zat bu kişinin teşvik ettiğini" öne sürdüler. Bu iddiaya karşılık, Dr. Karaghiorgis, "Evet... Kuzey Kıbrıs'tan gelen her türlü eski eseri satın aldığımız doğrudur. Bize sadece Kuzey Kıbrıs'tan değil kaçakçıların Türkiye'den bile eski eser getiriyorlar. Uygun gördüklerimizi elbette satın alıyoruz" dedi.

KKTC'nin hemen hemen konuştuğum tüm eski eser sorumluları ve polis yetkilileri antika kaçakçılığında Dr. Karaghiorgis'i boy hedefi olarak gösteriyorlardı. Üstelik, kaçakçılığın nasıl yapıldığını biliyorlardı, ama hiç kimse bu yolu tıkamayı her nedense akıl edemiyordu. Çünkü, bu işte önemli paralar dönüyordu.

"KKTC'nin bir numaralı eski eser kaçakçısı" olarak tanındığı için bu sıfatını aynen yazıp yazamayacağımı sorduğum Mehmet Ali İlkmen, gülerek ve samimi bir ifade ile şöyle dedi:

"Bir numaralı eski eser tüccarı diye yazar sanız daha iyi olur. Çünkü, şu sırada eski eser konusunda bir mahkemem var. Yazacaklarınız davayı etkileyebilir, aleyhime olabilir (Arkası Sa. 15, Sü. 1'de)

Yaklaşık 5 bin yıllık bir sakallı adam heykelciği.

Kıbrıs'tan kaçırılıp Dr. Karaghiorgis'e verilen bir idol.

KKTC'den Rum kesimine

(Baştarafı 1. Sayfada)

İr... Ben size istediklerinizi anlatayım. Bana etfen de yazabilirsiniz. Bunun karşılığında da sıfatımı dedüğüm biçimde yazın."

Evinde, baş başa yaptığımız bir buçuk saati aşkın görüşmemizdeki bu ilke kararına ben de uyuyorum.

1 numara anlatıyor

Daha çok Kıbrıs'ta "Tremeseli" lakabıyla tanınan ve eski eser kaçakçılığı konusunda "Türkler bu işi biliyordu. Adada eskiden iki Türk, 10 Rum antikacı vardı. Makbuz karşılığında turistlere satmak serbestti. 1974'ten sonra izinli antikacı dükkânları Kuzey'de kapatıldı. Güney'de açık kaldı" diyen Mehmet Ali İlmkan, daha sonra anlatımını şöyle sürdürdü:

"1974'ten sonra sınırlar işiye ayrılıp göçer başlayınca, savaşı etkisiyle Türkler kiliselere, Rumlar da camilere karşılıklı birikim sonucu kin ve nefretten saldırdılar. Bu, bilinçsizce yapılan bir yağmaydı.

Bilinçli tahribat, yani kaçakçılık çok sonra başladı. Antikacı dükkânları kapatılınca mallar ya ülke dışına çıkıyordu ya da daha kolay olduğu için Rum tarafına serbestçe kaçırılıyordu."

Rum tarafına kaçırılma yolunu "Tremeseli", tatlı bir söyleşi çerçevesinde şöyle anlattı:

"Rumlara antika, İngilizlerin Dikelya Üssü üzerinden geçiyor. En büyük transfer en çok Pile koyu üzerinden yapıyor. Üslerin ciyarında oturan köylüler telden atlar geçerler. Mali, Dikelya ve Pile'de çalışan Türkler taşırlar."

Mehmet Ali İlmkan, "Bu yol denetlenemez mi?" sorusunu ise şöyle yanıtladı:

Sadece antika mı?

"Denetimi zordur. Çünkü kaçırılan sadece eski eser ya da ikona değildir. Kuzeyden Güney'e bu yolla ayrıca öküz, koyun çıkarılır. Bir seferinde en az 50-60 koyunluk sürü Güney'e gider de kimse'nin ruhu duymaz. Çünkü el çok pahalıdır orada. Ayrıca balık ve kuruyemiş gider. Karşılığında ise Rum konyacı gelir. Para, yani dolar gelir..."

Tremeseli, bu kaçakçılığın nede-nini ise şöyle sıraladı:

"Bu kaçakçılığın iki nedeni var. Rum Lirası'nı Türk Lirası ile çarp-tığınızda 3.900 liralık fark vardır. Bu fark karaborsacıya, kaçakçıya cazip gelir. İkincisi ise o tarafa es-ki eser için tutuklanma yok. Özel koleksiyon serbest ya da önce mü-ze görür ahr. Almadığını istediği-ne satarsın. Bundan dolayıdır ki Kuzey'in, yani KKTC'nin tüm es-ki eserlerinin yüzde 80-90'ı bu yol-dan Rum tarafına geçiyor."

Sorumlu kim?

"Tremeseli'nin bu açıklaması üzerine konuştuğum KKTC Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdü-rü Sayın Kemal M. Ali Aksay ise "Kıbrıs'ın bir numaralı eski eser kaçakçısı Dr. Vassos Karaghior-gis'tir. Kuzey'deki antika kaçakçı-lığını bizzat kendisi teşvik etmekte-dir" diyerek "Kıbrıs'ın bir nu-maralı eski eser tüccarı" Tremeseli'yi doğruladı.

Selefi Sayın Ali Dinçer de aynı düşüncede olmalıydı ki 21 Şubat 1985 tarihli "gizli" raporunun 1. bölümünün 2. maddesinde amir-lerine şu bilgiyi vermişti:

"Kaçak kazılardan çıkarılan es-ki eserler, eski eser tüccarları ta-rafından ya yurtiçinde satılmak-ta veya Rum tarafına kaçırılmak-tadır. Rum tarafına kaçırma iş-lemeleri ise Birleşmiş Milletler, ya-bancı diplomatik kişiler ve büyük tüccarların taşıyıcı elemanları ta-rafından Pergama (Beyarmudu) ve Pile tarihiyle gerçekleştirilmekte-dir..."

Buna karşılık Güney'de mak-a-mında konuştuğum KKTC Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdü-rü Sayın Kemal M. Ali Aksay ise "Kıbrıs'ın bir numaralı eski eser kaçakçısı Dr. Vassos Karaghior-gis'tir. Kuzey'deki antika kaçakçı-lığını bizzat kendisi teşvik etmekte-dir" diyerek "Kıbrıs'ın bir nu-maralı eski eser tüccarı" Tremeseli'yi doğruladı.

"Evet... Kuzey Kıbrıs'tan gelen her türlü eski eseri satın aldığımız doğrudur. Ancak biz bunları Kıb-rıs'ın kültürel ve tarihsel mirasını korumak için satın alıyoruz. Eğer kiliselerdeki mozaikleri ve fresk-leri sökenler bunları Avrupa ve Amerika'da pazarlayacakları yer-de bize getiriserlerdi, gerek müdür-lüğümüz gerek Ortodoks kilisemiz bunları da seve seve satın alırdık. Özgün yerinde olmasa bile resto-re ederek korurduk. Biz niye ken-di kültürümüzü yağmalatalım? Tabii bu eserleri yerinde orijinal halinde korumayı daha çok ister-dik."

Dr. Karaghiorgis, bu arada 1985 yılında Atina'da düzenlenen "Kıb-rıs: Talan Edilen 9.000 Yıllık Uygarlık" adlı bir serginin kata-loğunu da incelememi öğütlemişti. Bu kitabın 95. sayfasında India-napolis kentinde dava konusu olan Kanakarya mozaiklerinin yağmalanmasından söz edildikten sonra da şöyle deniliyordu:

"Kıbrıs Eski Eserler Dairesi, söylenenlerin doğru olup olmadı-ğını anlamak için bir yabancıyı KKTC'deki kiliseyi görmeye gön-derdik. Kilisenin minberi çıplaktı. Birkaç mozaik parçası yerde kalmıştı. Bu yabancı, bu parçala-rı da alıp bize getirdi. Böylece ki-lisenin tarihi ve sanatından elimiz-de ancak bir avuç dolusu mozaik kaldı."

Burada ilginç olan nokta, Dr. Karaghiorgis, sadece gelen eski eserleri satın almakla kalmıyor, bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cum-huriyeti hükümetinin denetimini al-tındaki Kuzey Kıbrıs'a "adamlar-ı"nı gönderip denetim yaptırarak dört parça mozaigi de rahatlıkla getirebiliyordu. Bağımsız KKTC, kimbilir Rumların başkaca ne gi-bi denetimlerinden geçiyor?

Dr. Karaghiorgis, "Kuzey'e gön-derdiği adamının" getirdiği ve tek başlarına bir anlam taşımayan, ancak bütünün önemli parçaları olan bu dört parçayı gösteren bir fotoğrafı da bana verdi.

Konuşmamız sırasında Dr. Ka-raghiorgis'ten üsler kanalı ile kim-lerin eski eser getirdiğini sordu-ğumda, çekmecesinden bazı fotoğraflar çıkardı ve "Kuzey'in (KKTC) ünlü kaçakçısı bu fotoğ-rafları bize gönderdi. Yeni mal teklif ediyor" dedi.

Fotoğraflı satış

Çok kötü çekilmiş dokuz fotoğ-rafı incelediğimde, topraktan ya-pılmış 23 kap ve iki küçük mer-mer heykelcik öneriliyordu. Dr. Karaghiorgis, "Biz bunlardan bi-rini satın aldık" dedi ve fotoğrafları bana uzatarak "Buyrun, söy-lediklerimin kanıtı olarak sizin olsun" dedi.

Bende olan bu fotoğrafların ba-zılarının arkasında tükenmez ka-lemle İngilizce yazılmış eserler hakkında bilgiler vardı. Bir tane-sinde eserin kırık olmadığı ve "bu-nun bir Miken sanatı amforası ol-duğunun samıldığı" belirtiliyor, ayrıca antik Yunanca harflerle ka-bın üzerindeki bazı kelimelere yer veriliyordu.

Dr. Karaghiorgis sadece bu eseri

satın almıştı. Kaça aldığıni söyle-medi. İki küçük mermer heykel-cik hakkında satıcı kararsızdı, "Ya Helenistik ya da Roma" diye bir yorum yapmıştı. Bu ifadesiyle ko-nunun cahili, ancak işinin ehli ol-duğu anlaşılıyordu. Dokuz resmin sonuncusunda, "Ne şanssızlık, şu anda film bitti. Oysa altı tabak daha vardı geometrik ve çok gü-zel renkli" deniliyordu.

Belediye başkanı

Dr. Karaghiorgis'e eserlerin ne-renden geldiğini sorduğumda "Güzelyurt" dedi. "Yoksa Güzelyurt Belediye Başkanı İsfendiyar Açıksöz'den mi" diye sorduğum-da yardımcısı Athanasios Papagheorghiou'ya baktı ve her ikisi de kahkaha ile gülmeye başladılar:

"Doğrusu sizden de bir şey sak-lanmıyor... Evet, nereden bildi-niz?" demeyi de ihmal etmediler.

Bazı kişilere göre İsfendiyar Açıksöz, bugün "Tremeseli"den sonra "ikinci" büyük isimdi. Bazı çevrelere göre ise Açıksöz, "es-ki eser ticaretinde birinci" gelirdi. Rum yöneticisinin iftira olma-dığını bildiğim iddiasına göre, "Güzelyurt Belediye Başkanı ve aynı zamanda KKTC Belediyeler Birliği Başkanı da olan İsfendiyar Açıksöz, Güney Kıbrıs'a eski eser satmayı " önermişti.

Dr. Karaghiorgis'in bu iddiasın-dan önce Kuzey'de de pek çok ki-şi bunu söylemiş ve hatta resmi kayıtlarda adından çok söz edil-diğini görmüştüm. Bu nedenle Güzelyurt'a giderek kendisini dükkânında bulmuş, ancak "ti-ca-ret için gelmediğimi" ve gazeteci olduğumu anlayınca "Buyrun, makamında görüşelim" demişti.

İddia doğruysa, Açıksöz'ün makamında pek çok yabancı tu-risti kabul edip çekmecesini çekip kendilerine "antik sikke" satma-yı önerdiği çok olmuştu. Ancak doğruyu söylemek gerekirse Açıksöz çekmecesini çekip bana antik sikke satmayı önermedi.

Kendisine KKTC'nin "iki nu-maralı eski eser kaçakçısı oldu-ğuna ilişkin söylentiyi" sorduğum-da, "Gazetelerde itham ediliyor-um. Ben siyasi bir kişi olduğum için eleştiri ışıkları benim üzerime çevriliyor. Oysa asıl gölgede ka-lanlar bu işi yapıyor" diyecek ve "gölgede kalanların adları" ile il-gili sorumu yanıtlamayacaktı.

Adlarını vermek istemediğim iki Türk arkeoloğunun 1982 yılın-da amirlerine ortaklaşa verdikle-ri dört sayfalık ve beş maddelik

"gizli" inceleme raporunun son paragrafında ise şöyle deniliyor:

"...Güzelyurt Belediye Başkanı İsfendiyar Rifat Açıksöz'ün uzun bir süreden beridir Kozanköy'deki kaçak kazıları teşvik ettiği, bu-radan çıkan eserleri köylülerden satın aldığı ve Ercan'daki eski eser kaçakçılarınca sorumlusu oldu-ğu... yapılan inceleme ve göz yu-mulduğu gözlenmektedir."

Buna karşılık Açıksöz, açık söz-le bana, "Çok antika aldım. Çok sattım. Yabancıya da sattım. Ama faturalı sattım. Faturalarımı mü-ze aldı, inceliyor. Eski eser ticaret belgem olmasına karşın bu işi üç yıl önce bıraktım. KKTC'de tek benim eski eser izin ticaret belgem olmasına rağmen artık uğraşmı-yorum" diyecekti.

Ama her nedense bir iki yıl ö-nce metal dedektörle yakalandığı-nı izah edemeyecekti. Bir an için Açıksöz'ün dediğini kabul edecek olursak şöyle bir sonuca da vara-biliriz:

Şimdi yıl 1989... Üç yıl önce bu işi bırakmıştı... Yıl eder 1986... İki uzmanın raporu 1982... Bırakın daha öncesini ya da sonrasını, acaba 1982 ile 1986 arasında Açıksöz kimlere neler sattı? En azın-dan faturalı olanlar... Gerçekten Açıksöz'ün bana dediği gibi bu konuda inceleme yapıldı mı? Yok-sa iki uzmanın raporu gibi, öteki raporlar gibi bu incelemenin so-nuçları da sümen altı mı oldu? Bu soruları yanıtlayacak verilere sa-hip değiliz.

Açıksöz ile konuşmamdan son-ra Ledra Palas'taki Yeşil Hat'tan geçemediğim Güney Kıbrıs'a, Yu-nanistan'dan beş hafta beklediğim vizemi alınca Atina üzerinden git-miştim. Dr. Karaghiorgis'in bana verdiği bu belgelerin doğruluğunu anlamak üzere yine Ledra Palas'tan Kuzey'e geçme olanağını bu-lamadığım için Sayın Açıksöz ile ikinci bir konuşma yapamadım.

Bunun yerine New York'a dön-düğümde Kuzey Kıbrıs'taki dost-larımdan İsfendiyar Açıksöz'ün ve bazı yakınlarının el yazılarından örnekler istedim. Burada bazı uz-manlara fotoğrafların arkasında-ki yazılarla Kıbrıs'tan dostların gönderdikleri yazıları kıyaslat-tığımda ortaya bazı ilginç sonuçlar çıktı. Bunları zamanı gelince açık-lamak istiyorum.

Paralı Levantis Vakfı

Kendisiyle konuştuğum sırada görevinin başında olan Dr. Vassos Karaghiorgis, kısa bir süre önce emekliye ayrıldı. Parası bol "Le-vantis Vakfı"nın başına geçti. Her devlet bütçesindeki ödenek sıkın-tısı elbette Güney Kıbrıs'ta da var. Ancak bu kaynaklara ek olarak "Levantis Vakfı" gibi parası bol vakıflar da bulunuyor.

Bu vakfın amaçlarından biri, Kuzey Kıbrıs'tan Avrupa'ya ya da Amerika'ya kaçırılmış eski eserleri satın alıp yeniden Kıbrıs'a kazan-dırmak ya da İngiliz üsleri aracılı-ğı ile Güney'e satılmak istenen antikaları satın alacak finansma-nı sağlamak. Bu durumda devlet memurluğundan paralı bir vakfın başkanlık koltuğuna Dr. Karaghior-gis'in oturmasıyla trafik herhal-de daha da yoğunlaşacak. Bu kez daha bol paralı Doç. Karaghior-gis, bakalım Kuzey'de kimleri cez-bedecek.

Az daha unutuyordum. Dr. Ka-raghiorgis, bir başka iddiada da-ha bulundu ve "Bize sadece Ku-zey Kıbrıs'tan değil, Türkiye'den de tarihi eser getiriliyor. Uygun gördüklerimizi alıyoruz" dedi.

Karaghiorgis bu kişilerin adla-rını açıklamadı, ama sadece "bir Kütahyalı"dan söz etti. İşin ilginç yanı, KKTC'nin resmi dosyaların-da da Kütahyalı bir sarrafın adı ısı-rarla geçiyordu. "Kütahyalı ku-yumcu Mehmet Temizerler" in özellikle sikke konusundaki bece-rilerini anavatan ve KKTC polisi-nin alt edemediği de bu belgeler-de öne sürülüyor.

Gerçekten Temizerler diye bir kişi var mı, yok mu? Varsa ne di-yor diye Kütahya'ya gittiğimde "var" olduğunu, ancak adımı duyduğunda "yok" olduğunu far-kettim ve bu nedenle bu iddiala-rın asılsızlığını kendi ağzından du-yamadım.

KKTC yetkilileri, Dr. Karaghior-gis'in "Türkiye'den Güney Kıb-rıs'a eski eser kaçırıldığına" iliş-kini bazı olayların dosyalarına Mersin gümrük ya da polis kayıtlarında rastlanabileceğini söyle-mekle yetindiler.

YARIN: Kilise resimlerini sökenler...

ABD'de mahkemeye başvurdu

KKTC, mozaikleri istiyor

NEW YORK — KKTC "top-raklarından kaçırılan" dört par-ça Bizans kilise mozaiginin geri verilmesi konusunda ABD'nin Indianapolis kentinde mahkemeye başvurdu.

Bazı sahte belgeler kullanılarak Kuzey Kıbrıs'tan yasal yollardan çıkmış gibi yapılan satış işlemi hakkında Goldberg'in avukatları "Biz bunları iyi niyetle satın aldık. Çalıntı olduğunu bilmiyorduk" derken, mahkeme bir ara kararla davayı açan Rum tarafının isteği üzerine satış işlemi için 90 günlük bir ihtiyatı tedbir kararı uygu-lamıştı.

30 Mayıs salı günü başlayacak davaya KKTC'nin Washington'daki temsilciliği adına, babası Kıbrıslı bir Türk olan ve Kıbrıs soru-nunu Amerikan Kongresi'nde de savunan Avukat Josef Yusuf mah-kemeye başvurarak KKTC'nin da-vaya müdahil olarak katılma baş-vurusunu yaptı.

Yargıç James Noland'ın "ABD hükümetince tanınmayan KKTC'nin başvurusunu" uluslararası hu-kuk açısından incelemeye aldığı bildiriliyor.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan askerlerinin Almanya'dan çaldıkları ünlü ressam Alb-recht Dürer'in iki tablosunun Amerika'da bir koleksiyoncudan olduğunu öğrenen Alman Weimer prensliği New York'ta tablonun kendilerine geri verilmesi için bir dava açmıştı.

Bu davaya, Weimer prensliğinin artık yasal olarak var olmadığı" gerekçesiyle önce Federal Alman hükümeti davaya müdahil olarak girmiş ve ardından da Doğu Alman hükümeti de "Weimer müze-sinin kendi topraklarında oldu-ğuna" öne sürerek bu iki resmin ken-disine geri verilmesini sağlama amacıyla müdahil olarak katıl-mak istemişti.

New York Federal Mahkemesi Doğu Almanya'nın başvurusunu "ABD sizi resmen devlet olarak tanımıyor" gerekçesiyle önce bu istekleri reddetmek istemiş, ancak Doğu Almanya'nın Amerikalı avukatları müvekkillerini davaya müdahil olarak sokmuşlardı.

12 yıl kadar süren bu davayı Doğu Almanya kazanıyor ve iki resmi alıp ülkelerine götürüyordu. Söz konusu davada Doğu Alman hükümetini temsil eden avu-katlık firması olan Botein Hays and Sklar bugün Türkiye'yi Met-ropolitan Sanat Müzesi karşısın-da "Karan'un hazinesi" davasın-da ve Bostonlu işadamı olan Wil-liam Koch'un satın aldığı Elmalı'dan kaçırılan ve 10 milyon dolar değerindeki "Yüzyılın Definesi" olayında temsil ediyor.